

TOVE
JANSOON
—
VALITUT
NOVELLIT

Tove Jansson

Kuuntelija

SUOMENTANUT KRISTIINA KIVIVUORI

Nukkekaappi ja muita kertomuksia

SUOMENTANUT EILA PENNANEN

Reilua peliä

SUOMENTANUT KYLLIKKI HÄRKÄPÄÄ

Seuraleikki

SUOMENTANUT EILA PENNANEN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kuuntelija

Suomenkielinen ensimmäinen painos 1972

Ruotsinkielinen alkuteos *Lyssnerskan* 1971

Nukkekaappi ja muita kertomuksia

Suomenkielinen ensimmäinen painos 1980

Ruotsinkielinen alkuteos *Dockskåpet och andra berättelser* 1978

Reilua peliä

Suomenkielinen ensimmäinen painos 1990

Ruotsinkielinen alkuteos *Rent spel* 1989

Seuraleikki

Suomenkielinen ensimmäinen painos 1991

Ruotsinkielinen alkuteos *Brev från Klara* 1991

© MOOMIN CHARACTERS™ 2019

ISBN 978-951-0-44122-0

PAINETTU EU:SSA

Kuuntelija

Sisällys

Kuuntelija	9
Hiekkaa tuodaan	19
Lastenkutsut	23
Nukkuva mies	28
Mustavalkoista	35
Kirje palvotulle	44
Rakkauskertomus	53
Toinen	60
Keväällä	67
Hiljainen huone	70
Myrsky	74
Harmaata duchessea	78
Ehdotus johdannoksi	82
Susi	85
Sade	95
Räjätys	99
Lucion ystävät	107
Orava	115

Kuuntelija

GERDA-TÄTI OLI viidenkymmenenviiden silloin kun se alkoi, ja ensimmäinen muutoksen enne näkyi hänen kirjeissään. Niistä tuli persoonattomia.

Hän oli hiljainen, hyvässä asemassa oleva nainen, aivan tavallisen näköinen, hänessä ei ollut mitään inspiroivaa, häiritsevää eikä hellyttävää. Mutta hän oli hyvä kirjeiden kirjoittaja. Ei tietenkään säkenöivä, ei huvittava, mutta siitä mikä Gerda-tädin tietoon saatiin, tuli jokainen yksityiskohta punnitukseksi joutumatta alttiiksi touhukkaille neuvojille. Toiset olivat tottuneet siihen että hän vastasi heti, ei ehkä suorastaan innokkaasti mutta huolehtivasti ja vakavasti kiinnostuneena. Usein hänen kirjeensä päättyivät sellaisiin toivomuksiin kuin »hyvää työsyksyä» tai »mukavaa kevättä», ja väljä aikamarginaali ikään kuin antoi vastaanottajalle täyden vapauden hiukan viivytelläkin seuraavan kirjeen lähettämässä.

Gerda-tädin kirjeitä lukiessa tuntui kuin saisi jännityksen vallassa kokea omat elämyksensä uudestaan, tällä kertaa dramatisoituina, selkiytyneinä ja suuremmalla näyttämöllä, missä valituskuoro tarkkaavaisesti seuraa ja korostaa tapahtumista. Ja samalla sai tuntea rauhallista varmuutta, ettei hän milloinkaan ollut vaarantanut sitä luottamusta, jolla hänet niin usein palkittiin.

Nyt Gerda-tädille oli jokin aika sitten tullut tavaksi lykätä vastaamistaan viikko- ja kuukausimäärin, ja kun hän vihdoin kirjoitti, oli arvoton anteeksipyytely kirjettä rumentamassa, käsiala oli iso ja venytettyä ja hän oli kirjoittanut vain yhdelle puolen paperia. Ja kommentointi, mestarillisen yksityiskohtainen myötätunto, oli vailla entistä lämpöään.

Kun ihminen kadottaa sanoisiko olemuksensa ytimen, kauneimman ominaisuutensa ilmentymän, voi sattua, että muutos leviää ja jatkuu, pelottavan nopeasti se valtaa koko persoonallisuuden. Näin kävi Gerda-tädin. Pian hän alkoi unohtaa syntymäpäiviä. Hän hukasi nimiä, kasvoja, lupauksia. Hän alkoi myöhästyä, hän jolla oli aina ollut tapana istua porraskäytävässä odottamassa ja sittenkin tulla vieraista ensimmäisenä. Hänen myöhästyneet lahjansa olivat liian kalliita, tilaavieviä ja persoonattomia, ja niitä seurasivat kiusalliset anteeksipyyntöt. Ei enää omatekoisia, rakkaudella mietittyjä lahjoja. Ei niitä kauniita ja liikuttavia joulukortteja, joissa oli prässättyjä kukkia, enkeleitä ja jonkin kerran paljettejakin, hän osti nykyään kalliita kiiltopintaisia kortteja, joissa ilon ja onnen toivotukset olivat painettua tekstiä.

Ne viestit, joita Gerda-täti näin lähetti maailmalle, todistivat murheellisella tavalla hänen muuttumistaan, valtavaa ja masentavaa huomaavaisuuden puutetta. Ihminenhän kantaa mukanaan niitä joita rakastaa, he ovat aina läsnä ja maailma on täynnä helppoja tilaisuuksia hellyydenosoituksiin, se maksaa niin tuiki vähän ja saa niin paljon aikaan. Gerdan sisarukset ja sisarusten lapset ja ystävät ajattelivat kukin itsekseen, että Gerda oli kadottanut tyyliinsä, että hänellä oli liian vähän vastuuta ja että yksinasuminen oli tehnyt hänestä itsekkään, tai ehkä se oli sitä auttamaton muistin huonoutta joka tulee iän mukana. Sisimmässään he kuitenkin tiesivät että muutos oli syvemmällä, se oli selittämätön ja ulottui perustuksiin asti. Oli kysy-

mys järkkymisistä niissä salaperäisissä kerroksissa, jotka muotoavat ihmisen olemuksen ja hänen arvokkuutensa.

Gerda-täti tiesi, mitä hänelle tapahtui, mutta ei sitä ymmärtänyt. Ne tekemiset ja suhtautumiset, jotka olivat olleet vapaaehtoista mukautumista ja myönnytys hänen omalle lempeydelleen, muuttuivat hurjaa vauhtia ylivoimaiseksi ponnistukseksi. Häntä vaivasivat itsesyytökset. Aika, kellonlyönnit, tämä ajan vahtiminen, se se alkoi olla ehkä kaikista vaikeinta. Ne päivät, jotka keskeytyivät tai päättyivät vieraisillelähtöön, saivat oman ajanlaskunsa, ne olivat arvaamattomia ja tuskaisia jo aamulla. Voisi sanoa, että ne olivat omituisella tavalla kaksijakoisia. Toisaalla oli Gerda-tädin vilpitiön odotus, kun hän haki esille tavaroita jotka aikoi ulosmennessään ottaa mukaansa, toisaalla oli tavaton epävarmuus siinä mikä koski nimiä, kasvoja, sanoja, sitä yhteyksien ja yksityisseikkojen tajua, jonka täytyy rakastavassa ihmisessä kehittyä täydellisyyteen. Ja oli ennen kaikkea vihamielinen aika. Aika, joka herkeämättä lähestyy tiettyä lukkoonlyötyä sekuntia, ja sinä tiettyinä sekuntina joku ihminen alkaa jonkin oven takana odottaa. Sekunti on hengenvetoa lyhyempi, ja kaikki mikä seuraa sen jälkeen on jo myöhäistä, yhä pahemmin myöhäistä. Kun arvioitu lähtöaika lähestyi, tuli Gerda-tädin rauhattomuus sietämättömäksi. Hänelle sattui omituisia erehdyksiä, hän katsoi ajan kellosta väärin, alkoi puuhata kaikenlaista joutavaa, väsähti ja nukkui tuoliinsa, ja jos hän oli vetänyt herätyskellon soimaan, saattoi käydä niin että hän olikin mennyt porraskäytävään tai ullakolle ihan tyhjän takia juuri silloin kun se soi. Kun naisparka vihdoin myöhästyneenä pääsi perille kyläpaikkaan, hän ei malttanut olla kiusaamatta isäntäväkeä ylen seikkaperäisillä, epätoivoisilla anteeksipyyntöillään.

Aika kului eivätkä asiat sen paremmalle kannalle kääntyneet. On tukalaa kun ihmiselle, jota pitää arvossa, sattuu kömmähdys ja vielä niin perinpohjainen, ettei kukaan ennätä apuun. Kerran Gerda-täti

oli kesken lauseensa unohtanut, oliko eräs sisarusten lapsista poika vai tyttö, hän vaikenen kauhuissaan ja sanoi sitten hyvin hiljaa: Minä tarkoitan että, kuinka sinun pieni lapsesi jaksaa...? Hän saattoi esittäytyä ihmisille, jotka oli tuntenut jo kauan, ja hänen pelkonsa näkyi niin selvästi, että se herätti painostavan tunnelman.

Tämä kaikki on kerrottava, jotta paremmin ymmärrettäisiin Gerda-tädin menettely kevättalvella yhdeksäntoistasataa seitsemänkymmentä.

Ehkä sitä ei tule riittävästi seuranneeksi kaikkea, mitä lakkaamatta sattuu niille joita rakastaa, se on alituista ja aukotonta tapahtumista, jonka voivat kaikessa laajuudessaan tajuta ehkä vain sellaiset ihmiset kuin esimerkiksi Gerda-täti, ennen muuttumistaan siis. Nuo rakkaat suorittavat tenttejä tai väittelevät tohtoriksi, saavat palkankorotuksia ja apurahoja tai eivät yhtään mitään, tai saavat lapsia, keskenmenoja, komplekseja, tai heillä on ongelmana kotiapulainen, sukupuoliasiat, uhmaikä, harhaluulot ja raha ja ehkä vatsa tai hampaat, he menettävät sen jonka kanssa yrittävät elää, tai uskonsa, ammattinsa tai itsetuntonsa ja eksyvät politiikkaan ja itsepetokseen, pettymykseen ja kunnianhimoon, he saavat petoksia, hautajaisia ja jos jonkinlaisia säikäytyksiä vasten silmiään, ja vähitellen he saavat ryppyjä ihoon ja tuhat muuta arvaamatonta asiaa – ja se kaikki minulla oli muistissa, ajatteli Gerda-täti murheellisena, se oli selvää kuin etsaus eikä minulle sattunut yhtään erehdystä! Minä en erehtynyt koskaan. Mitä oikein on tapahtunut.

Usein hän yöllä heräsi eikä sitten enää saanut unenpäästä kiinni. Joskus häntä pohditutti, missä kaikki rauhalliset ja onnelliset ihmiset mahtoivat olla ja oliko heitä yleensä, ja uskaltaisiko antautua heidän lumoihinsa jos heitä tapaisi. Ei, ajatteli Gerda-täti. Jotain he kuitenkin kantavat salaa muassaan, heitä painaa salainen taakka jonka he tahtovat jakaa.

Kirjeet ja lahjat ja hellyyden kiiltokuvat ovat tärkeitä. Mutta vielä tärkeämpää on osata kuunnella kasvoista kasvoihin, se on suuri ja harvinainen taito. Gerda-täti oli aina ollut hyvä kuuntelija, ehkä sitä edisti sekin, että häntä vaivasi ilmaisemisen vaikeus ja uteliaisuuden puute. Hän oli kuunnellut heitä nuoruudestaan asti, kuunnellut kun he puhuivat itsestään ja toisistaan, kantanut heitä mukanaan valtavassa, raffinoidussa elämänvaiheiden kartassa, jossa heidän uransa kulkivat ristiin ja rinnatusten. Hän kuunteli koko suurilla litteillä kasvoillaan, liikkumatta ja hiukan kumarassa istuen, silmät alasluotuina, ja joskus hän katsahti ylös, äkkinäisesti ja ilmeisen kivun vallassa. Kahviinsa hän ei kajonnut, ja savuke sai palaa loppuun omia aikojaan. Vain joskus hän salli itselleen lyhyen tauon, kuten murhenäytelmäkin jättää avoimia kohtia arkisia mutta välttämättömiä selityksiä varten, hän imaisi kiihkeästi savuketta, kulautti kahvin suuhunsa ja lasi kupin takaisin, varovaisesti ja kalisuttamatta. Gerda-täti ei, oikeastaan, ollut juuri muuta kuin hiljaisuutta. Jälkeenpäin oli mahdotonta muistaa, mitä hän oli sanonut, ehkä se olikin ollut vain hievahtamatonta kysymistä: Niin? Niin...? tai lyhyt myötätunnon huudahdus.

Kun Gerda-tädin tietämys vuosien mennessä kasvoi yhä painavammaksi, ei ketään huolestuttanut, kuinka paljon hän heistä tiesi. He luottivat hänen kykyynsä pitää asiat takanaan. Hänessä oli omalaatuinen viattomuuden ja neutraaliuden piirre, jonka vieteltäväksi he antautuivat. Hänelle kertoessa tuntui kuin olisi kertonut puulle tai uskolliselle eläimelle. Eikä jälkeenpäin tullut koskaan sitä pientä kuvotuksen tunnetta joka seuraa, kun on saattanut itsensä toisen armoille. Mutta nykyään tuntui siltä kuin Gerda-täti olisi kadottanut viattomuutensa. Hänen suuret kasvonsa kuuntelivat samalla tavalla nytkin, puoliavoimina ja silinneinä, lyhyet huudahdukset olivat samoja kuin ennenkin, mutta ne olivat kadottaneet jotakin arkuu-

destaan, ilme ei kuvastanut enää pelkkää yksinkertaista halua saada tietää jotta voisi ymmärtää ja sitä kautta rakastaa. Silmissä ei ollut enää samaa kipua, ja hänelle oli tullut tavaksi kiusallinen, avuton kädenliike, joka – ehkä – oli anteeksipyyntö.

Sinä talvena ja keväänä Gerda-tädille ei soittanut monikaan, hänen asunnossaan tuli hiljaista, suorastaan rauhallista, hän kuunteli vain hissiä ja joskus sadetta. Usein hän istui ikkunassaan ja tarkkasi vuodenajan muutoksia. Hänen huoneessaan oli ikkunasyvennys, puoliympyrän muotoinen ja melko viileä, itse ikkuna oli pyöreä ja nyt maaliskuussa sitä koristeli kaunis jääristikko. Jääpuikot olivat pak-suja, ne olivat valuvan veden jäljiltä kuin hienosti siselöityjä, illalla ne tulivat sinisiksi. Kukaan ei soittanut, kukaan ei tullut käymään. Hänen mielikuvissaan ikkuna oli suuri silmä, joka katseli yli kaupun-
gin ja sataman ja meren jääjuovan. Uusi hiljaisuus ja tyhjyys ei ollut pelkkää menetystä, se oli pieni helpotuskin samalla. Gerda-täti tunsi olevansa kuin irti päässyt ilmapallo, joka pyrki omille teilleen. Mutta, niin hän vakavana ajatteli, se on pallo joka kimmahtaa katosta takai-
sin eikä sen kauemmaksi pääse. Hän ymmärsi että näin ei voi elää, ihmistä ei ole luotu liitelemään, hän tarvitsee tarkoitusta ja huolta maalliseksi kiintopisteeksi, ettei eksyisi kaaokseen. Eräänä päivänä kun räystäät tippuivat vettä, Gerda-täti päätti verrytellä muistiaan ja palauttaa itsensä sille yksinkertaiselle tasolle, missä hänellä oli oikeus olla. Hän teki luettelon niistä läheisistä ihmisistä jotka pystyi muistamaan, heidän lapsistaan, lastenlapsistaan ja muista sukulaisistaan ja koetti tosissaan muistuttaa mieleensä, milloin he kaikki olivat syntyneet. Paperi oli aivan liian pieni. Gerda-täti levitti ison hyllypaperiarkin ruokasalin pöydälle ja kiinnitti sen nastoilla, hän piirsi mustan pilkun, pyöreän mustan pään kutakin ihmistä kohti, nimi, syntymäaika ja titteli saivat sijansa pienessä kauniissa soikiossa. Heidän lapsensa olivat siinä lähellä, heitä ja vanhempia

yhdistivät toisiinsa punaiset viivat. Kaikki rakkaussuhteet merkittiin vaaleanpunaisella liidulla, poikkeavat ja kielletyt kaksoisviivoilla. Gerda-täti alkoi kiinnostua. Joukossa oli raskautettuja päitä, joista lähti suuria vaaleanpunaisia sädekimppuja, ne olivat kuin galaktisia aurinkoja, vaikuttavia ja luultavasti säälittäviä tapauksia.

Ensimmäisen kerran Gerda-täti koki oman salaisen kannanottonsa, eikä se ollut pelkästään ystävällinen. Hän osti uudenvärisiä liituja. Tunnollisesti hän jatkoi piirtämistä, hän käytti avioeroihin violettia ja vihantunteisiin viininpunaista, uskollisuuden viivat hän veti taivaansinisellä. Kuolleet olivat harmaita. Hän jätti muistille tilaa kaikkia faktoja ja päivämääriä varten, jotka täyttävät ja ympäröivät ihmisen elämää. Nyt hänellä oli aikaa muistella. Aika ei ollut enää vaarallinen, se kulki samaan suuntaan kuin hän itse, kohtapuolin hän naulaisi sen kiinni pieneen sievään soikioon. Gerda-täti luetteloi varastamisia, rahan ja lasten, työn ja rakkauden ja luottamuksen. Hän muisti niitä, jotka hukuttivat toisensa tunnonvaivaan, jotka tukahduttivat vaikenemisella tai jäädyttivät kylmyydellä, hän piirsi heidän viivojaan ja pyyhki pois ja täsmensi, aika ei ollut kaksijakoinen ja hän kuunteli vain sisäänpäin. Unohduksesta kohosi äänenpainoja, vaitioloja, kasvoja jotka kiristyivät umpeen, tulivat alastomiksi ja sulkeutuivat uudestaan, ja kaikki ne suut jotka puhumistaan puhuivat, Gerda-täti kokosi ne kaikki, kaiken hän pani talteen. Mikä tuli soikion sisään, se menetti painonsa ja kipunsa mutta säilytti sisältönsä. Gerda-tädin muisti aukeni kuin suuri näkinkenkä, jokainen mutka oli selvä ja kirkas ja kaikunsa säilyttänyt, etäisetkin kaiut tulivat vähitellen lähemmäksi, kuin kuiskaukset.

Kevään edistyessä Gerda-täti siirsi suuren elämäkarttansa pergamentille. Hiukan siinä häiritsivät eräät ehkä banaalin tuntuiset toistumat, mutta niinhän asia onkin, että kaikki inhimillinen käyttäytyminen noudattaa melko primäärejä sääntöjä. Yksi ainut-

kertainen juttu hänellä joka tapauksessa oli, murhayritys, sen hän veti purppuralla pientä kylmää jännitystä tuntien, ehkä samantapaista kuin postimerkkien keräilijä kun hän kiinnittää paikalleen korvaamattoman arvokasta virhepainamaa.

Joskus Gerda-täti istui hiljaa aloillaan koettamatta muistella mitään, hän vain vajosi katselemaan aurinkokuntaansa, menneestä ja syntyvästä elämästä muodostunutta, hän aavisti viivojen ja soikioiden tulevan muuttumisen, joka oli selvän syyn ja seurauksen nojalla väistämätön. Hänen teki mieli ehtiä tuon väistämättömän edelle, vetämään omia viivojaan, uusia, ehkä hopealla ja kullalla nyt kun kaikki värit olivat varatut. Ylimielisesti hän leikitteli ajatuksella, että muuttaisi pisteet ja soikiot siirrettäviksi, tekisi niistä pelinappuloita, jotka voisivat vaihtaa yhteyksiä ja muodostaa uusia kuvioita ja vyyhteytyymiä.

Muutaman kerran puhelin soi, mutta Gerda-täti ilmoitti olevansa vilustunut, hän ei nyt voinut ottaa vastaan.

Huhtikuun loppupuolella Gerda-täti alkoi piirtää kartan ympäri kehystä, merkillisiä pieniä ornamentteja, vähän samantapaisia kuin ne kuviot, joita ihminen hajamielisyyttään piirtää puhelinluettelon kanteen samalla kun kuuntelee. Gerda-täti kuunteli sisäänpäin, kuunteli sanoja jotka kokosivat hänen tietonsa lyhyiksi lauseiksi.

Veljenpoika soitti ja kysyi, saisiko tulla käymään, mutta Gerda-tädillä ei ollut aikaa. Kartanpiirustus lähestyi lopullista tarkoitustaan, se oli tärkeässä vaiheessa eikä sietänyt sekaantumisia.

Isot planeetat pitävät pieniä lujasti otteessaan, niiden seuralaiset kulkevat ennaltamäärättyä uraansa, ja kuolleiden vahvat viivat risteilevät kaikkien muiden yli, kaksinkertaisten ja suorien ja kiemuraisten. Laskelmointia, pettymystä ja tappiota. Kauniit ihmisuhteet Gerda-täti oli piirtänyt niin vaaleilla liiduilla, että ne jäivät vahvempien värien varjoon, ja ehkä niistä oli työn aikana hankautunut joitain poisikin. Nyt hän muotoili vain sanoja, lyhyitä, intensiivisiä lauseita,

ja jokainen niistä oli yhteenvedo jostakin tietämyksestä. Jokainen oli tarkoitettu jollekulle ihmiselle, joka kuunteli hyvin tarkkaan. Tiesitkö että hänen kuolemansa oli sinun syytäsi? Tiedätkö, ettet olekaan tyttäresi isä? Että ystäväsi ei pidä sinusta? Ja heti samassa kartta muuttuisi, Gerda-täti vetäisi ensimmäisen kullanvärisen viivansa. Se oli karmea ja vastustamaton ajatusleikki, sen nimi oli tappavat sanat. Sitä saattoi leikkiä vain iltaisin, ikkunassa. Hän ymmärsi että sellaisten sanojen täytyisi pudota harvakseltaan – jos ne siis tosiaan joskus lausuttaisiin. Kahdeksan, yhdeksän sanaa riittäisi aiheuttamaan pitkäaikaisia muutoksia ruokasalinpöydän suuressa kartassa. Ja myöhemmin, sopivana hetkenä, uusia sanoja uudelle kuulijalle, ja taas olisi kuva toinen. Vaikutukset saattoi nähdä ja laskea ennakolta, samalla tavalla kuin ihminen pelaa sakkia itsensä kanssa, ja Gerda-tädille muistui mieleen muutama nuorena luettu runosäe: ...sutto båda, vid ett schackbord skönt att skåda, silver var varannan ruta och varannan var av guld... Hän piirtäisi viivojaan hopealla ja kullalla ja odottaisi, ehkä kauankin, ja piirtäisi taas viivan. Aikaa hänellä oli, ja aineisto oli ehtymätön.

Tämä tapahtui toukokuun alussa. Myöhään valoisiin öihin asti hän istui ikkunassaan ja leikki suurta vaarallista leikkiään. Hän ei sytyttänyt lamppuja, yö oli hohtavan sininen, sitä kuulasta ja viipyvää sinistä jonka kevät tuo tullessaan. Karttaa hänen ei tarvinnut katsoa, sen hän osasi ulkoa. Sitä mukaa kuin sanat muotoutuivat ja lausuttiin, vaihtoivat viivat ja soikiot paikkaa ja värit muuttuivat yhtenäin. Ensimmäistä kertaa elämässään Gerda-täti sai kokea valantunteen suloisuutta ja karvautta.

Ilmojen lämmentyä hän avasi ikkunan, kävi ottamassa takin ylleen ja huovan polvilleen ja istui ikkunakomerossa katselemassa kaupunkia ja meren juovaa. Kadulta kuului nyt askelia ja puhetta, jokainen ääni oli aivan kirkas ja selvä. Kaikki ohikulkijat tuntuivat olevan

menossa satamaan päin. Gerda-tädistä tuntui, että huoneet joissa hän asui eivät enää ympäröineet häntä, ne kääntyivät ulospäin ja pois hänestä. Yö oli liian valoisa, se teki yhtäkkiä levottomaksi ja surulliseksi. Hän tuli ajatelleeksi kaikkea mitä siellä ulkona tapahtui, parastaikaa, mistä hän ei mitään tiennyt. Koko ajan siellä tapahtui jotakin, joka minuutti. Gerda-täti istui kauan aivan hiljaa, heitti sitten huovan pois ja meni eteiseen. Hän soitti veljenpojalleen ja kysyi, huvittaisiko häntä tulla käväisemään ja vähän juttelemaan maalauksistaan, mutta veljenpoika oli varattu eikä päässyt tulemaan. Maalauksista? Johan siitä on aikaa, Gerda-täti. Minä olen nykyään isän firmassa.

Gerda-täti sulki puhelimen ja meni ruokasaliin. Kartta oli hämärässä epäselvä, se oli kuin jokin hyvin vanha esitys maapallosta nähtynä taivaalta, piirretty aikana jolloin tunnetut saaret olivat suunnattoman isoja mutta vielä tutkimattomat mantereet häviävän pieniä.

Gerda-täti oli perfektionisti, ehkä hän ei sitä tiennyt tai edes tuntenutkaan tätä kaunista ja terävää sanaa, hän vain katsoi, ettei puolitekoisessa ollut mitään mieltä. Aika oli petkuttanut häntä, tuo hirvittävä aika jota hän ei taaskaan ollut vahtinut. Hänen karttansa ei pätenyt. Hän kääri sen hitaasti kokoon, kiinnitti käärön kolmella kumirenkaalla ja kirjoitti päälle: Poltettava lukematta minun kuoltuani. Se oli kaunis työ, ajatteli Gerda-täti. Oikeastaan olisi sittenkin vahinko, jollei kukaan heistä vilkaisisi. Hän pani kartan eteisen komeron ylimmälle hyllylle ja sulki ikkunan, kadulta häipyivät askelet ja äänet. Sitten hän sytytti lampun ruokasalin pöydän ylle ja otti esille laatikon, jossa hän säilytti kiiltokuvia ja prässättyjä kukkia. Yksitellen hän pani ne pöydälle ja muistutti mieleensä, miltä ne näyttivät. Sitten Gerda-täti ojensi ison taitavan kätensä, ja yhdellä ainoalla liikkeellä hän antoi kaikkien näiden kaunokuvien liukua takaisin laatikkoonsa. Muutamia paljetteja oli pudonnut matolle ja ne loistivat siinä, sinisinä kuin yö ulkona.

Hiekkaa tuodaan

HIEKKAJAALA OLI laskenut kallion juurelle ja sementtisäkit oli siirretty maihin. Nyt purettiin hiekkalastia. Jostain oli saatu vahva mies kottikärryä hoitamaan. Kerran toisensa jälkeen hän kuljetti sen kalliolle, hän käveli aluksi hitaasti mutta sitten pitkin, notkuvin askelin joiden alla lankku keinahteli, kallion juurelle päästyään hän nytkäytti kärrynpyörän seuraavalle lankulle, sitten juoksi hyvää vauhtia ylös ja tyhjensi kuorman. Hiekan valuessa kärrystä hän kääntyi katsomaan merelle ja raapi päätään sen näköisenä kuin koko juttu ei liikuttaisi häntä vähääkään ja hän vain huvikseen sitä hoitelisi. Selkä ja käsivarret kiilsivät auringossa. Hänellä oli hyvin kireät housut ja pieni sottainen lakki, melkein kuin lehti vain joka oli sattunut lentämään hänen hiuksilleen. Lopulta hän ojensi käsivartensa, ravisti kärryn tyhjäksi, kiepautti sen ympäri yhdellä heilautuksella ja kolisteli taas alas kalliota. Kottikärryn kulkiessa lankun yli ei kuulunut muuta ääntä kuin hänen jalkojensa kevyet askelet. Sitten hän sylkäisi partaan yli kuin omistaisi koko maailman ja siitä viis veisaisi. Toiset saivat nostaa ja tyhjentää hiekkatynnyrin. Hän oli ihmeellinen.

Tyttö roikkui sementtisäkkien vieressä katselemassa. Mitään merkittävää ei ollut tapahtunut sen jälkeen kun hän oppi tekemään voltin sukeltaessaan, ja nyt tuli kaikki yhtäikaa, hiekkajaalat ja vedenalaiset räjäytykset. Hän ei voinut olla kahdessa paikassa samalla kertaa, se oli mahdotonta. Ensin ei tapahdu mitään eikä senkään perästä vielä mitään, ja sitten täytyy valita, se on kova pala.

Hän oli noussut neljältä aikaa säästääkseen ja voidakseen omistaa koko huvilan. Seinät ja lattia olivat jakaantuneina uusiksi aurinkoisiksi pinnoiksi, joita ei sitten enää ollut koko päivänä, nukkuva talo keltaisten lakattujen kesäseiniensä välissä täyttyi varhaisella valolla ja kaikkialla oli täydellisen hiljaista. Hän avasi kuistin ikkunan ja verho kupertui sisäänpäin suurin verkkaisin liikkein, ilma ulkona oli kylmä. Ruokakomerossa oli enää vain kaksi lihapullaa. Hän kiepautti ne suuhunsa lautasenreunan yli, nuoli hyytyneen kastikkeen, häthätää, ja otti peltilaatikosta limpun.

Puutarhassa tuoksui aamulle, se oli vilpoinen ja lupaava tuoksu, sora oli märkää ja koski jalkoihin. Joka askelella hän siirtyi kauemmas huvilasta, juosten ja syöden, alas rantaa kohti ja eteenpäin yli kivien, vuoroaskel hyp-py, aivan täsmällisesti. Hän söi koko ajan.

Nyt se mies otti vauhtia ja kiikutti kärryä taas lankun yli, neljännellä askelella hän vaihtoi tahtia ja meni yli pitkin, notkuvin harppauksin, sitten tuli nytkäytys ja se rämisevä kova ääni kärryn vilistäessä kallion yli. Uusi virta hiekkaa levittäytyi, ja hän käänsi kasvonsa merelle päin.

Tyttö seiso sementtisäkkien takana ja kadehti häntä valtavasti. Nyt se oli tehtävä, nyt tai ei koskaan. Hän juoksi jaalan luo ja huusi alas lastiruumaan: Saanko minä tulla auttamaan? Ääni luiskahti falsettiin ja häntä hävetti.

Alhaalla pimeässä seiso kaksi ukkoa, eivät ne vastanneet. Yhden ainoan kerran vilkaisivat ylös, sitten taas jatkoivat hiekan lappa-

mista, tynnyri oli jo melkein täynnä. Hän meni kannelle istumaan ja alkoi nöyrästi odottaa. Mies tuli takaisin kottikärryineen ja hiekka nostettiin ylös. Kaksi kertaa hän palasi eikä tyttö uskaltanut katsoa häneen. Kolmannella kerralla ne päästivät hänet lastiruumaan.

Päivänvalo katosi kuin oven taakse, valtavan iso ruuma oli syvässä, viileässä varjossa. Tynnyri tuli alas taas. Hän ammensi hiekkaa kertaalleen ja nosti niin nopeasti kuin osasi, lapiot kalahtivat toisiinsa ja käsiä poltti. Sen pitää mennä tahdissa, sanoi ukko. Miettii nyt vähän, kuinka lapionsa sovittaa. Tyttö odotti kuuliaisesti ja mietti, silleikaa kun toiset täyttivät tynnyrin ja hinasivat sen ylös. Hiekanluonti on kuin hyppelisi kiviä myöten, siinä on rytmiä, jokainen liike niukka, sen verran vain kuin tarvitaan, eikä vikapistoa koskaan, se on niin kuin se kottikärrymies. Tynnyri tuli alas taas. Hän täytti lapionsa ja nosti, heilautti sen juuri sillä sekunnilla joka oli hänen, nosti ja heitti yli ja tyhjensi lapionsa samaan tahtiin toisten kanssa, kolme lapiota välkkyi lastiruuman hämärässä kolmitahtiin, se oli itse täydellisyys. Jalat upposivat syvälle punaiseen kosteaan hiekkaan. Tynnyrin tultua täyteen he yhtäkaa lakkasivat, he nojasivat lapioihinsa ja lepäsivät ja katselivat, kun vintturi heilautti sen ylös. Siellä ylhäällä se mies kulki edestakaisin, meni keinuen lankun yli, ja kerran toisensa perästä tynnyri tuli alas, vuorotellen kölin kummallekin puolelle. Lahdella pamahti ensimmäisen kerran. Olisi pitänyt olla sielläkin. Minä tahtoisin olla joka paikassa. Kuinka kummalla minä voin elää, jos minun täytyy aina valita kahdesta.

Ruuan aika, sanoi ukko ja iski lapion hiekkaan.

Auringonpaiste oli häikäisevä kun tyttö palasi kannelle. Hän meni partaan taakse ja sylkäisi mereen, rauhallisesti aivan. Silloin pamahti toistamiseen, metsänlaidasta kohosi vesipatsas, uskomattoman korkealle, se viipty ilmassa kauan aikaa ennen kuin vajosi. Se oli aivan valkoinen. Ja samassa tuli parvi joutsenia mereltä, lentäviä

joutsenia hän ei ollut nähnyt vielä koskaan ja ne huusivat, ne lauloivat! Uusi vesipatsas kohosi taivasta kohti ja linnut lensivät sen yli, pitkän, viipyvän hetken näkyi valkoinen jättiläisristi sinistä taivasta vasten.

Hän juoksi lankun yli, kevein ja notkuvin askelin, nytkäytti ja juoksi lankulta pois, sementtisäkkien ohi alas metsään. Se oli hiljainen ja kesälämpöä tulvillaan, kesäkuu kaikkienensa huokui ylhäältä alas kuin hieno hehkuva sade, mutta suolla ajelehti aamu-usva. Hän juoksi viileän usvan sisään ja taas ulos lämpimään, ja taas sisälle viileyteen ja suopursun väkevän tuoksun lävitse. Hän heittäytyi sammaliin pitkäkseen ja suopursu taipui hänen allaan vesisilmäkkeeseen asti. Kestäisi vielä niin kauhean kauan, ennen kuin hänestä tulisi aikuinen ja onnellinen.

PARASTA MAAILMANKIRJALLISUUTTA

TOVE JANSSON kuvaa teoksissaan merkillisiä sattumuksia, lapsia ja aikuisia, erakkoja ja oman tiensä kulkijoita, perhe- ja ystävyysuhteita. Monissa tarinoissa päähenkilö on taiteilija, mikä avaa kiehtovan näkymän Janssonin omaan elämään. Kerronta on omintakeista ja usein lempeän ironian sävyttämää.

Valitut novellit sisältää teokset
Kuuntelija, Nukkekaappi ja muita kertomuksia,
Reilua peliä ja Seuraleikki.

www.wsoy.fi	84.2 ISBN 978-951-0-44122-0